

HRAD

ORLU

VELKÝ ÚTĚK Z MUSSOLINIHO VĚZNICE

MARK FELTON

Hrad orlů

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Mark Felton

Hrad orlů – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

Hrad orlů

Mark Felton

**CPress
Brno
2018**

Hrad orlů

Mark Felton

Překlad: Tomáš Kerekeš

Jazyková korektura: Marie Schreinerová

Obálka: Adam Pižurný

Odpovědný redaktor: Dalibor Kumr

Technický redaktor: Radek Střecha

Authorized translation from the English language edition Castle of the Eagles –
Escape from Mussolini's Colditz.

Text copyright © 2017 Mark Felton

Translation © Tomáš Kerekeš, 2018

Objednávky knih:

www.albatrosmedia.cz

eshop@albatrosmedia.cz

bezplatná linka 800 555 513

ISBN tištěné verze 978-80-264-2142-9

ISBN e-knihy 978-80-264-2263-1 (1. zveřejnění, 2018)

Cena uvedená výrobcem představuje nezávaznou doporučenou spotřebitelskou cenu.

Vydalo nakladatelství CPress v Brně roku 2018 ve společnosti Albatros Media a. s. se
sídlem Na Pankráci 30, Praha 4. Číslo publikace 34433.

© Albatros Media a. s., 2018. Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace
nesmí být kopírována a rozmnožována za účelem rozšiřování v jakékoli formě či
jakýmkoli způsobem bez písemného souhlasu vydavatele.

1. vydání

ALBATROS MEDIA

Obsah

<i>O autorovi</i>	6
<i>Poznámka k textu</i>	7
<i>Prolog</i>	9
1 Cenný zajatec	11
2 Dárek v podobě brýlí	23
3 Mazawatteho blázinec	43
4 Muži plní cti	57
5 Předčasný večírek	71
6 Cirkus na cestách	79
7 Orlí hnízdo	91
8 Zkoušky a pochybení	109
9 Jdeme do podzemí	123
10 Šest vteřin	136
11 Duch kráčí na západ	148
12 Pod zemí	162
13 Přes noc plnou pochybnosti a smutku	177
14 Poutníci	190
15 Jedenáctá hodina	203
16 Boy scouting	213
17 Mickey je zrazuje	223
18 Noční přechod	233
<i>Epilog</i>	245
<i>Poděkování</i>	254
<i>Poznámky</i>	256

Fang Fang s láskou

O autorovi

Mark Felton je autorem osmnácti knih s tematikou druhé světové války. Mezi jeho nejznámější díla patří tituly Zero Night a The Sea Devils, obě velmi oceňované jak kritikou, tak čtenáři. V češtině vyšla doposud jedna kniha, Japonské gestapo, jež byla japonským deníkem The Japan Times vyhlášena jako nejlepší kniha roku 2009. Mark taktéž pravidelně publikuje v časopisech Military History Monthly a World War II. Po desetiletí stráveném v čínské Šanghaji se vrátil do Velké Británie a v současnosti žije v Norwichi.

www.markfelton.co.uk

Poznámka k textu

Většina dialogů v této knize vychází ze vzpomínek samotných veteránů, dále z dochovaných písemných zdrojů, deníků či poskytnutých rozhovorů. Na některých místech jsem změnil slovesné časy, aby byl příběh bezprostřednější. V ojedinělých případech – pokud byl k dispozici pouze základní popis událostí – jsem dialogy vytvořil, přičemž jsem se maximálně snažil zůstat věrný jednotlivým postavám a jejich způsobům projevu.

Prolog

Malý hubený muž s vojensky stříženým prošedivělým knírem, svému Mokolí známý jako ‚Dick‘, seděl mezi dvěma společníky na nepohodlné kamenné lavici, rozehřáté silným toskánským sluncem. Oblečen byl v šedém civilním oděvu, na zádech měl nasazen podomácku vyrobený batoh, přeplněný do takové míry, že mohl každou chvíli prasknout. U pasu měl zastrčený kus klínovitě vytvarovaného dřeva, které bylo zakončeno kovovým hákem vyčnívajícím z jeho nejužší strany. Muži seděli na příjemně rozlehlé terase, rozpínající se po západní straně hlavního hradního nádvoří. To bylo složeno z vrchního ochozu a spodního nádvoří, které obklopovaly dva a půl metru vysoké hradby s ozubeným cimbuřím. Spodní terasu využívali vězni pro cvičení, zatímco je dozorcí mohli pohodlně sledovat z vrchních ochozů a zabraňovat jakémukoliv nebezpečnému sdružování¹.

Hrad, vystavěný z šedého kamene, se hrdě tyčil na vrcholku skalnaté hory blízko vesnice Fiesole, vzdálené osm kilometrů od krás a divů renesanční Florencie. Hrad, přestavěný v neogotickém stylu, připomínal ponorou středověkou pevnost. Jeho kolmé zdi obrůstaly cypřiše, borovice a všelijaké křoviny.

Za mohutnou stěnou se táhl strmý osmimetrový svah až ke skalnatým základům, na nichž byl hrad o několik století dříve vybudován. Ze severní části hradu vystupovaly dvě vysoké zdobené věže, působící jako strážci hlavní brány a cesty k nedaleké vesničce, shluku taškových střech a malých políček tlačících se na úpatí kopce. Pohled z hradní terasy byl velkolepý – táhlé zelené kopce rozpínající se až k Florencii. Při bezoblačném dni mohl člověk dokonce zahlédnout zlatou věž katedrály Santa Maria del Fiore, třpytící se v jasném slunci jako zářivý drahokam.

Dickovo srdce divoce bilo. Čekal na svou příležitost, ten krátký moment trvající jen několik málo vteřin. Byla to jediná chvíle, kterou měl, aby podnikl svůj pokus o útek na svobodu. Šlo o riskantní podnik, takto

za bílého dne, ale jinou možnost neměli. V noci byli Dick a jeho spoluvězni uzavřeni v celách ve vzdálenější části hradu, bez přístupu na terasu.

V pozdním červenci roku 1942 bylo toskánské počasí obzvláště horké a dusné. Dick, celý zpocený, soustředěně čekal na signál. Bystrým zrakem pozoroval své spolence, shromažďující se do předem určených a nacvičených pozic, které mají napomoci jeho útěku.

A pak přišla chvíle, kdy dostal znamení. Ani na moment nezaváhal. Postavil se na lavičku čelem ke stěně, zvedl ruce nad hlavu, postavil se na špičky a co nejvíc zpevnil nohy. Jeho spolence ho popadli za nohy, přesně jak mnohokrát tajně nacvičovali, a zvedli Dicka do vzduchu. Ten natáhl ruce, dokud se konečky prstů nedotkl okraje strážní cesty, a celou svou silou se zkusil přitáhnout, zatímco ostatní mu pomáhali, dokud se jeho nohy nevznesly z jejich dosahu. S maximálním úsilím se Dick škrábal na vrchní terasu, jeho krátké nohy kopaly ve vzduchu, zatímco jeho ruce měly co dělat, aby uzvedly celé tělo.

Panika se zmocnila těla třiapadesátiletého generálporučíka sira Richarda O'Connora – hrdiny, který porazil Italy v Africe a zajal sto třicet tři tisíc vězňů – zatímco zatínal zuby a s nasazením veškerých svých sil se snažil přitáhnout k vrchní terase. Člověk, jehož útěk byl během druhé světové války nejméně pravděpodobný, se pokusil o jeden z nejtroufalejších válečných úniků z vězení...

Cenný zajatec

„Po odchodu z Anglie, kdy jsem strávil devět měsíců jako jeho podřízený, jsem maršála letectva Boyda velmi obdivoval a respektoval.

Po více než dvou a půl letech života strávených s ním ve vězení jsem ho obdivoval stokrát více. Poznal jsem ho jako velkého obyčejného muže.“

– PORUČÍK LETECTVA JOHN LEEMING

John Leeming hlasitě zaklel, když jeho rameno bolestivě narazilo do jedné z vnitřních vzpěr v trupu bombardéru. Jeho žaludek divoce poskakoval, neboť letoun se za doprovodu prudkých otřesů nezadržitelně blížil k zemi. Vítr skučel jako uragán skrze obrovskou zubovitou díru v podlaze Wellingtonu, jednu z mnoha, způsobených kanóny italských střelců, kteří na ně bez varování nečekaně zaútočili.¹ Svoji dlouhou nohou nakopl Leeming těžký ocelový trezor a posunul ho k okraji díry. Poté ho posledním štouchem poslal přímo dolů, někam do Středomoří pod ním. Zbýval poslední trezor. Leeming, oblečený v modré uniformě RAF (pozn. překl.: RAF – Royal Air Force neboli Královské vojenské letectvo, vojenské letectvo britských ozbrojených sil) a s odznakem křídel pilota nad levou náprsní kapsou, začal trezor divoce odkopávat směrem k jeho předchůdci, dokud jej také neposlal otvorem v podlaze k blížící se zemi. Pak si na pár vteřin lehl na podlahu, aby se zaposlouchal do divokého hučení umírajících motorů za tornádového řádění větru, který v kabině točil se vším, co nebylo pevně uchyceno. „Právě jsem vyhodil dvě stě padesát tisíc liber,“ pomyslel si a nevěřícně potřásl hlavou. „Čtvrt milionu liber poslaných na dno moře,“ zamumlal, teď už trochu hlasitě. Dle jeho názoru se válka právě stočila zásadním směrem – k horšímu.

„Připravit na náraz!“ zahučel z kokpitu zběsilý hlas majora (*Squadron Leader*) Normana Samuelse, „bude to tvrdý pád!“ Leeming byl vytržen z jeho malého osobního zasnění. Převalil se na břicho ve snaze chytit se čehokoliv pevného, co by mu mohlo poskytnout alespoň nějakou podporu. Za sebou zahlédl svého nadřízeného, leteckého maršála Owena Tudora Boyda, „malého muže se širokým hrudníkem a vypracovaným svalstvem“², prošedivělými vlasy a upraveným tenkým knírem, který se připravoval stejně jako John. Všiml si také, že jeho obvyklý netečný výraz tváře nahradil napjatý škleb. Střetli se pohledem a Boyd na něho něco křičel, ale John – vysoký muž s nakrátko střiženými tmavými vlasy – přes skučení větru a kvílení rozpadajících se motorů neslyšel ani slovo. Leeming zajel pohledem zpět k díře v trupu, již právě vyhodil trezory plné peněz. Azurový lesk moře nahradily zelené pláně a louky. ‚Sicílie,‘ zamumlal si Leeming pro sebe. Wellington byl již nebezpečně blízko zemi. Leeming přivřel oči a čekal na konec.

*

Po strašlivém pádu letounu následovalo mrazivé ticho. Leeming ležel na boku vedle rozbité palivové nádrže, s rukama křečovitě sevřenýma kolem trámu. Vzduch byl plný prachu. K jeho uším dolehl tikot zhasínajícího rozbitého motoru. Tichem se rozlehl křik a sténání Boyda, Leeminga a čtyř dalších členů posádky. Pokoušeli se škrábat ven z trosk letounu. Leeming se snažil nevnímat bolest v ruce.

Jakmile se vyhrabal z trosk, prohlížel, co zbylo z letadla. To však bylo kompletně zničeno. Jedno z jeho křídel se urvalo, předek byl stlačen dovnitř a mohutné vrtule se následkem nárazu zaklínily samy do sebe. Desítky metrů plochy za letadlem byly zničeny stejně jako letadlo samo. Leeming zamžoural proti horkému slunci, které jej páliło na začouzeném obličejí. Také Boyd se s obtížemi pomalu postavil na nohy a vrtkavou chůzí přikročil k letadlu. Z kapes oděvu vytáhl několik kusů papírů a zapalovač. Leeming pochopil, že letecký maršál se snaží stroj zapálit. Byl to důležitý úkol vzhledem k informacím v papírové podobě, které

měl Boyd při sobě. Pokud by se dostaly k nepříteli, byly by pro něj hotovým pokladem. Dokumenty a letadlo tak musely být kompletně zničeny předtím, než dorazí italské jednotky vyšetřovat havárii a posbírat přeživší zajatce.

Leeming se zastavil v čase a ve vzpomínkách se zamyslel nad cestou, která ho dostala až sem. 19. listopadu 1940 vzlétli z letiště Stradishall poblíž města Haverhill v oblasti Suffolku. Cílem cesty byla Káhira s mezipřistáním na letišti Luqa na Maltě. V Egyptě měl jednapadesátiletý maršál Boyd zaujmout místo zástupce velitele spojeneckých jednotek pod hlavním leteckým maršálem Longmorem.³ Dosazení dynamického Boyda na Střední východ přišlo na popud silného italského nátlaku, následkem čehož potřebovala Británie upevnit svou pozici v této lokalitě.

Benito Mussolini vstoupil do války na straně Němců na konci června v roce 1940 poté, co sledoval Hitlerovy vítězné momenty v Polsku a Francii. *Il Duce* nepochybně věřil, že se mu povede uzmout několik vítězství i pro Itálii při porážce Francie a oddělení Británie od zbytku kontinentu. Pro Anglii však vstup Itálie do války znamenal problémy hlavně v oblasti kolem Středozemního moře, dlouholeté základně britských sil. Silné italské jednotky a armáda v Libyi představovaly nečekanou hrozbu pro britské základny na Maltě, Gibraltar a důležitou linii Suezského průplavu. Britské jednotky v této oblasti již kvůli možné německé invazi poslaly velkou část vybavení zpět do Británie. Zbýlé vojsko tak bylo zranitelné a zásobování se stávalo čím dál tím složitějším. V srpnu roku 1940 nařídil Mussolini invazi do Egypta a do 16. září se jim podařilo obsadit město Sidi Barrani. I přes početní převahu Itálie v poměru deset ku jedné se malá britská jednotka pod velením generála sira Claua Auchinlecka začala připravovat na operaci Kompas. Měla to být série vojenských úderů vůči italským základnám, vedená odvážným a ambiciózním generálem jménem Richard O'Connor. Owen Boyd byl do Egypta poslán za účelem motivace a přeorganizování vojáků RAF, kteří měli odpovědět na hrozbu Itálie. Boyd se jevil jako ideální kandidát – veterán z první světové války, který velel ozbrojeným silám RAF, jež chránily anglická města.

Nyní však, jedenáct hodin po vzletu z Anglie, bylo letadlo leteckého maršála Boyda roztrženo na jednom ze sicilských polí. Nejprve se jim podařilo úspěšně vyhnout německým kanónům u Paříže a letadlo Wellington T-2873 z 214. středozemní letky tak mohlo směřovat přes bouřková mračna nad Středomořím směrem k Egyptu, s plánovanou zastávkou na Maltě⁴. Kvůli možnému navigačnímu pochybení se letadlo ocitlo příliš blízko Sicílie, kde bylo okamžitě zachyceno radary italské armády a sestřeleno k zemi.⁵ Vystaly otázky, proč bylo letadlo s mužem takové hodnosti posláno na Blízký východ bez doprovodu, obzvláště po tak nebezpečné trase. Navíc s mužem, který uchovával tajemství Bletchley Parku a „Ultra“ rozvědky vzniklé po rozluštění kódu Enigma⁶. Z toho důvodu Boyd, ač ještě otřesen z havárie, neváhal a chystal se zničit veškeré důkazy na palubě letadla včetně osobních dokumentů.

Trezory plné bankovek, které Leeming stihl vyhodit z letadla ještě nad mořem, byly v Anglii naloženy v naprosté tajnosti. Jejich cílem bylo napomoci operacím odehrávajícím se v Káhiře, šlo tedy o finanční injekci pro uskutečnění tajných misí a rychlých přepadení za nepřátelskou linií. Neprodleně po prvním zásahu ukázal Boyd směrem k trezorům a zakřičel na Leeminga: „Johne, zbavte se jich! Havarujeme na nepřátelském území!“⁷ Načež Leeming s těžkým srdcem vykopnul z letadla čtvrt milionu liber, dost peněz pro nákup tří a půl nových bombardérů Wellington.⁸

Boyd původně na palubě být ani neměl. Způsobilo to osobní zaangażování ministerského předsedy Winstona Churchilla. Letecký maršál Longmore si vyžádal leteckého vicemaršála Arthura Teddera, kterého však Churchill zamítnul a místo toho schválil Boydovo povýšení.⁹ Tedder se však na svou pozici stejně dostal, jelikož Boyd byl vzat do zajetí.

*

Boyd přerušil podpalování předku letadla, protože v dáli zahlédl jakýsi pohyb. Se skrčeným obočím zahmouřil oči a ukázal směrem před sebe. Mířil k nim dav sicilských venkovanů. Oblečení v tradičním oděvu, pestrobarevných rozhalených košilích s širokými švy na bocích a kalhotech

srolovaných ke kolenům, kráčeli směrem k místu přistání ozbrojeni sekery. Přerušili dřevorubeckou práci poblíž vesnice Comiso. „Johne, zastav je!“ zakřičel Boyd na Leeminga, který se otočil a zahlédl přicházející vesničany. Sekery měli opřeny přes ramena a s jejich vousatými obličejí a staromódním oblečením působili jako hejno vyhnanců, připomínajících posádku piráta Černovouse. Leeming s námahou polknul a zůstal stát na místě jako přimražený. Boyd rozkaz zopakoval. „Tak takhle to má skončit,“ pomyslel si Leeming nešťastně. „Přežiju havárii letadla, jen abych padl do rukou sicilských hrdlořezů?“ Tyto úvahy ho napadly po docela dlouhé cestě, kterou měl za sebou, ve svých čtyřiceti pěti letech patřil totiž k nejstarším poručíkům RAF.

Narodil se v Chorltonu, hrabství Lancashire v roce 1895. Velice brzy se u něj projevil talent pro psaní a v pouhých třinácti letech tak publikoval svůj první článek. Později měl napsat mnoho bestsellerů, přičemž v některých z nich projevoval svou zálibu v letectví. Zájem o létání u něj začal již na škole. V roce 1910, v pouhých patnácti letech, postavil svůj první větroň a ve dvacátých letech jich byly již desítky. Přesunul se k vrtulovému letadlu, které ho přivedlo ke slávě. V roce 1926 spolu s pilotem Bertem Hinklerem jako první v Anglii přistáli s letadlem na vrcholu hory Helvellyn, vysoké 950 metrů, v Jezerní oblasti. Podařilo se jim úspěšně přistát a znovu vzlétnout s dvojplošníkem Avro 585. V roce 1928 založil Northern Air Lines a byl také přítomen jednáním při hledání nového letiště pro Manchester.

Začátkem třicátých let objevil Leeming svou další zálibu – zahradnictví – a v Bowdenu vybudoval překrásnou zahradu. Napsal několik vynikajících bestsellerů o zahradnictví a pro Manchester Evening News vytvořil postavu včelky Klaudia. Filmová práva koupil sám Walt Disney. S příchodem války v roce 1939 byl Leeming přijat k RAF a jmenován pobočником leteckého maršála Boyda. I přes rozdílné hodnosti si lidsky velmi vyhovovali a navíc je spojovala vášně pro letectví. Není tedy divu, že se Leeming a Boyd stali blízkými přáteli a spolupracovníky. „Je to neobyčejně bystrý muž,“ vzpomíná na Leeminga jeden ze spolupracovníků generálporučík sir Philip Neame, „důsledný a odhodlaný a stejnou

měrou příjemný společník s vlídnou povahou a schopností vycházet téměř s každým.¹⁰

*

Nyní, v okamžiku nejtěžší krize jeho života, uposlechl John Leeming příkaz svého přítele a vydal se vstříc skupině sicilských vesničanů. Ruka mu automaticky klesla k revolveru Webley ráže .38, který měl přichycený u pasu, ale stáhl ji zpět. Nepřipadalo mu rozumné začít na skupinu patnácti ozbrojených Sicilanů mávat zbraní, obzvlášť když měla zásobník na pouhých šest nábojů. Místo toho sáhl do kapsy košile a vytáhl krabičku cigaret značky Woodbines a kousek tužky, kterou začal kreslit vlajku Spojeného království.¹¹ Když před sebou držel své umělecké dílo, v očích se mu zaleskl sluneční svit odrážející se od nabroušených seker. Vesničané ho obklopili a začali vzrušenými hlasy debatovat o tom, co s ním provést.¹² Vtom za jeho ramenem náhle vzplály plameny havarovaného Wellingtonu a skupina Sicilanů začala křičet a vyděšeně pobíhat kolem něho. Zjevně se báli očekávané exploze. Mysleli si totiž, že se v letounu nachází plný náklad bomb. Leeming využil situace a ustoupil zpět k ocasu letadla, kde stál Boyd, major Samuels, kapitán Payn, poručík Watson a seržant Wynn.¹³ Z přední části letounu stoupal hustý černý kouř. Dým zastínil ostré sluneční paprsky, když plameny zachvátily vnitřek letounu. V Boydově tváři se odrážela spokojenost nad jeho dílem.

Zrovna když se Leeming chystal rychle vkročit do letounu a popadnout svou osobní sadu, byl z letadla vyhozen, jako by jej čísi mohutná ruka uchopila a mrštila jím dozadu. Velitel letky Samuels totiž stihl uvnitř letounu těsně před jejich pádem úspěšně nastražit výbušné zařízení a to vybuchlo právě ve chvíli, kdy Leeming uchopil svou osobní sadu. Ležel vyřízený na trávě a snažil se nevnímat palčivou bolest v rameni, místo toho se snažil dostat zpět na nohy. Slyšel netrpělivého Boyda, který se zvýšeným hlasem snažil vesničanům anglicky vysvětlit, že se na palubě nenachází žádné bomby. Jeho snaha však byla umlčena ve chvíli, kdy se plameny dostaly ke kyslíkovým bombám na palubě Wellingtonu. Následoval výbuch,

po němž se vzduchem rozletěly šrapnely. Leeming, Boyd a zbytek posádky se dali na útěk za vyděšenými vesničany, ve snaze dostat se co nejdál od hořících trosek.¹⁴

*

„Víte,“ začal mluvit letecký maršál Boyd směrem k Leemingovi, Samuelsovi a zbytku RAF posádky, kteří seděli uvnitř malého domku před obecnem vzrušených vesničanů, „tohle je velice neobvyklé.“¹⁵ Boyd, který seděl na jediné židli v místnosti, poukazoval na fakt, že je vesničané nedobroji. On sám byl pedant na zvyklosti a pravidla a jednání s vesničany – a zvláště vesničany v cizině – ho připravovalo o poslední kousky trpělivosti. Každý Brit tak měl u sebe svou služební pistoli připnutou kolem pasu. Boyd, jak poznamenal Leeming, seděl uprostřed místnosti „jako středověký monarcha vedoucí soud s námi jako s dvořany kolem něj před shlukem mluvících vesničanů“¹⁶. Boyd s kamennou tváří nebyl situací nijak ohromen, a rozhodl se proto pro slušné gesto. Bylo nemyslitelné, že po nich nikdo nevyžadoval okamžité odzbrojení. „Předáme jim naše pistole,“ prohlásil s rozhodnou myslí.

Pomalou vstal ze židle, sáhl do pouzdra a vytáhl pistoli. Jeho muži ho následovali. Pokud však očekával oficiální ceremoniál vzdávání se, byl překvapen náhlým pohybem blízkého vesničana, který mu pistoli vytrhl z rukou zatímco zbytek vesničanů se nahnul kupředu se sborovým hlučným mumrajem. Pro chudé vesničany představovala britská pistole značnou sumu peněz, a proto se nyní začali sborově dohadovat o jejím vlastnictví. Boydova čelist ohromeně poklesla. Britové byli šokováni chováním místních, kteří bezmyšlenkovitě pokřikovali jeden přes druhého. Boyd se však rozhodl dokončit gesto ‚vzdávání se‘ a zjednat pořádek. Vmísil se do davu a se svými širokými rameny si neohroženěrazil cestu směrem k muži, který vzal jeho pistoli, s rozkazem: „Vraťte mi to!“ Přestože byl Boyd vzrůstem nižší, vesničany zaskočil svým charismatem a silnou osobností, a tak od rudého křičícího cizince vyděšeně ustoupili. „Vraťte mi to!“ zakřičel Boyd znovu a vytrhl pistoli z rukou onoho vesničana. Poté z ní

vyňal náboje a pistoli podal zpátky. „Teď je to bezpečné,“ oznámil již znatelně klidnějším hlasem zmatenému vesničanovi. Každé slovo pronesl pomalu a důrazně, způsobem, jakým Angličan komunikuje s cizincem: „Vy hlupáci! Mohli jste se klidně postřelit!“¹⁷

Krátce po této události byli Boyd a jeho společníci oficiálně zajati jednotkou italského královského námořnictva z nedaleké základny. Tentokrát již byl proces ‚vzdávání se‘ mnohem distingovanější, a Boyd byl tedy plně spokojen. Angličané byli naloženi do auta a odvezeni na základnu, kde byli pohoštěni nečekaným množstvím jídla a následně převezeni do města Katánie na východním pobřeží Sicílie.¹⁸ Jejich cesta k nejistému zajetí tak začala.

*

Vzduch potemněl a noc již přikrývala celou Sicílii, když Boyd a Leeming dorazili do Katánie.

„Bože můj,“ zamumlal si pod vousy Boyd, když vyhlédl z okénka, „tohle místo je rozsvíceno jako nějaký vánoční strom.“ Oba důstojníci RAF byli zaskočeni místním nedodrženým ‚blackoutem‘ (pozn. překl.: Nařízení během druhé světové války, kdy měla města v nočních hodinách zakázáno rozsvěcovat lampy a jakkoliv světelně vyznačovat polohu, kterou mohly nepřátelské jednotky zneužít k bombardování). Boyd si otráveně cosi mumlal, zatímco porovnával zdejší místo s britskými městy, během blackoutu vždy vzorně zabezpečenými. Boyd s Leemingem byli předvoláni k devětačtyřicetiletému generálmajoru jménem Ettore Lodi. Byl to pohledný muž s vážnou tváří, velící 3. letecké divizi ‚Centauro‘ a služebně nejstarší Ital na Sicílii.¹⁹ Lodi byl hrdý na své velení a leteckému maršálu Boydovi pyšně oznamoval, jak bylo mnoho pouličních lamp zhasnuto. Pomocí tlumočnicka se tak zeptal Boyda, co si myslí o jeho výsledcích blackoutu. „Letecký maršál byl jeden z nejuprímnějších lidí, který opravdu vždy říkal, co si myslel. A tak mu to otevřeně pověděl,“ vzpomíná Leeming.²⁰

Generál Lodi s brunátně zbarvenou tváří spolu se svým tlumočnickem uvedli osobně oba důstojníky RAF k jejich pokojům. Každý muž dostal

svou ložnici a společně sdíleli pouze spartánsky zařízenou koupelnu. Brzy poté, co je nechali o samotě, zaslechli na chodbě nějaký šramot. A když nenápadně vyhlédli, spatřili otráveně vyhlížejícího vojáka, ozbrojeného puškou a bajonetem. Pomocí gestikulace pochopili, že voják má po celou noc hlídat jejich dveře. Nad takovou urážkou se Boyd znovu rozčílil.

„Ten chudák tu musí stát celou noc,“ poznamenal se starostlivým pohledem a pocitem pohrdáním vůči italskému vedení. „Takhle se to přece nedělá, Johne, tohle není správné.“

Během předchozích misí si Boyd vybudoval pověst důstojníka, jemuž upřímně záleží na každém z jeho podřízených vojáků a který důkladně dbá o jejich pohodlí. A jak pro něj bylo typické, starost mu přivodilo i zázemí vojáka nepřátelské strany.

„Ten chudák tam přece nemůže stát celou noc!“²¹ zopakoval Boyd, pohoršený z nesmyslného nařízení. Vtom dostal nápad. Rázně nakráčel na druhou stranu místnosti, popadl do rukou dřevěnou židli a vydal se směrem ke strážnému, jemuž gesty naznačil, ať se na židli posadí. Ohromený voják židli tiše přijal.

„Grazie, grazie,“ opakoval voják dokola a do toho se ukláněl, než si konečně sednul.

„Není vůbec zač, můj drahý chlapče,“ řekl Boyd a s úsměvem se vrátil do pokoje.

„Ten ďábel Lodi by měl být okamžitě zbaven velení,“ poznamenal, jakmile se za ním zavřely dveře. „Umíš si představit britského důstojníka, který by se takto choval ke svým mužům?“ Leeming, sedící na posteli, přiznal, že neumí, zatímco Boyd zuřivě přecházel místností a brblal cosi o „neschopnosti“ a „špatnosti“, dokud konečně nepověsil uniformu na hák na zdi a neulehl do postele.

Po chvíli uslyšeli rachot v zámku, kde se pomalu otáčel klíč, a poprvé jim došla krutá realita – byli válečnými zajatci. „V tom otočení klíčem bylo cosi fatálního a zlověstného,“ vzpomíná Leeming.²² A ještě dlouho potom ležel v posteli, zíral do temnoty neschopen spánku a přemýšlel, jaký osud jim přichystá svítání.

„Můj bože, Johne, klouže to!“ zazněl důrazný šepot zvenčí. Byla hluboká, temná noc a letecký maršál Boyd se držel zuby nehty starého okapu, který vedl vedle jejich okna až dolů na zem. Rozespalý Leeming se vyklonil z okna a oběma rukama uchopil tělo svého nadřízeného.

„Vytáhnu vás zpátky dovnitř, pane,“ vyhrkl a snažil se dostat svému slovu. Zdálo se však, že se bude muset rychle rozhodnout, jestli nechá maršála spadnout ze šesti metrů samotného, nebo se nechá jeho vahou stáhnout s ním. Ale po chvíli nadávek a námahy se Leemingovi přece jen povedlo přetáhnout Boyda přes okraj. Vyčerpaný Boyd se škrábal zpět do místnosti, zatímco na jeho kopající nohy vyčnívající z okna zamířila strážní světla. O několik vteřin později do místnosti vrazila hlídka složená z několika členů, aby zastavila dva vojáky RAF na útěku. Tento první pokus o útěk z italského ústředí v Katánii, kde byli Boyd s Leemingem již několik týdnů uvězněni, vznikl na popud Leemingovy zkušenosti s předválečnou literaturou. Vzpomínal totiž na šikovné lupiče, kteří se s hbitostí kočky škrábali po okapech a z nich poté vnikali do oken domů ve snaze nalézt tam šperky či trezory plné pokladů. „Zapomněli jsme však na jednu podstatnou věc a tou bylo, že v našem věku bylo škrábání se po okapové rouře dolů poměrně náročným aktem,“²³ napsal později Leeming. Až po tomto neúspěšném pokusu jim došlo, že podceňují přípravu a berou věci za špatný konec. „Po bližším zkoumání je očividné, že by bylo lepší použít prostěradla,“ prohlásil Boyd bez jakékoliv známky ironie.²⁴

Leeming byl neustále ohromován Boydovým neutuchajícím vojenským přístupem. Jeho kariéra skončila ve chvíli, kdy bylo jejich letadlo sestřeleno nad Sicílií. Kdyby se jim podařilo dosáhnout Egypta, Boyd by převzal velení nad jednotkami RAF v celém Středomoří. Čekalo jej povýšení na hlavního leteckého maršála a téměř s jistotou by následovalo povýšení do šlechtického stavu. Avšak všechny tyto hodnosti a okrajové bonusy přešly k jeho následníku Arthuru Tedderovi, muži, jehož Churchill původně zamítl. Zatímco Boyd trčel v zajetí, Tedder získával slávu a postupem času se dostal až k hodnosti zástupce

vrchního velitele spojeneckých sil pod velením generála Dwighta D. Eisenhowera.²⁵

Jako další ‚bonus‘ obdržel Boyd do zajetí dopis z Londýna, v němž byl informován o snížení jeho hodnosti. Na funkci leteckého maršála byl totiž povýšen pouhých sedmáct dní před zajetím, jenže k uplatnění této hodnosti bylo třeba na pozici setrvat dvacet jedna dní. Byl tedy degradován na pozici leteckého vicemaršála a jeho plat byl značně snížen. Leeming však ani jednou nezaslechl z Boydových úst slova stížnosti. Místo toho začal Boyd plánovat další pokus o útěk. S přihlédnutím k tomu, co vše ztratil, bylo obdivuhodné, jak byl rozhodnut vrátit se domů a získat zpět své postavení v probíhající válce.

Okapová epizoda jim spolu se zbytkem sestřelené jednotky vysloužila přemístění do Říma. Hlavní sídlo v Katánii totiž nebylo uzpůsobeno k držení zajatců a navíc se Boyd dozvěděl, že je v novinách označován jako ‚cenný zajatec Itálie‘.²⁶ Mussolini se bezpochyby rozhodnul, že jeho cenný zajatec má být držen na vhodnějším místě; takovém, kde možnosti nočního šplhání po okapech nebyly uskutečnitelné.

Boyd a Leeming tak v otlučeném vojenském autobusu, který zařídil generál Lodi, konečně opustili Katánii. Lodi byl z jejich odjezdu přímo nadšený a zařídil transfer do přístavu Messina. Jejich objemná zavazadla, která si vezli s sebou, byla přeplněna italským toaletním papírem, jenž by jim stačil na minimálně roční spotřebu. Od chvíle, kdy dorazili na velitelství v Katánii, totiž začal Boyd krást toaletní role, což byla záležitost přivádějící Leeminga do nepochopitelných rozpaků.

„Zatracení primitivové,“ poznamenal Boyd při pohledu na jejich společnou koupelnu. „A to tomu říkají velitelství, Johne. Představ si, jak asi musí vypadat zajatecký tábor. Ne, musíme se neprodleně připravit na každou eventualitu a vývoj situace.“ A tak se tedy připravovali tím způsobem, že schovali každou roli toaletního papíru, který jim jejich věznitelé poskytli. Leeming později napsal, že Italové museli být tímto chováním značně zmateni. Každé ráno při kontrole vězeňských toalet totiž našli viset na držáku prázdnou roli, bez komentáře ji tedy vyměnili za novou.

Každé ráno byla jedna čerstvá role pryč. Leeming předpokládal, že střevní zvyklosti Britů musely jejich vězňatele udivovat a fascinovat.

Jestli se jejich zásoby zabaveného toaletního papíru měly osvědčit jako potřebné, to mohl ukázat jen čas. Pro tentokrát pro ně však byla cílová destinace velkou neznámou.

Dárek v podobě brýlí

*„Italové byli nesnesitelně nadšeni sami ze sebe,
protože měli úspěšný týden a plný pytel generálů...“*

– GENERÁLMAJOR ADRIAN CARTON DE WIART

Michael Gambier-Parry stál a pozoroval otlučený vojenský jeep, který k němu směřoval přes skalnatou poušť. Gambier-Parry, devětačtyřicetiletý vysoký tmavovlasý voják s tenkým vojenským knírem, známý pro své kamarády jako ‚G-P‘, stál s prstem zaháknutým za opaskem vedle prázdného pouzdra na zbraň. Vedle něj byli tři další britští důstojníci s červenými pásy na límcích jejich zaprášených košil a červenými čepicemi, značícími jejich hodnosti. Desítky dalších důstojníků a mužů stálo v blízkosti tří vojenských vozidel Dorchester, mohutných obrněných vozů, jejichž kola měla rozměry kol na podvozcích transportních letadel. Několik britských obrněných aut a dodávek bylo rozprostřeno po poušti všude kolem. Vozidla byla rozbitá nebo z nich stoupal hustý černý kouř. Znamky bitvy, která se na tomto místě odehrála před pouhou hodinou. Němečtí vojáci sbírali ze země pušky a kulometry a vojenští doktoři obou stran běhali a starali se o zraněné, zabalené v dekách na zaprášené zemi nebo schované ve stínu dodávek.

„Co tady máme, pánové?“ zamumlal Ted Todhunter směrem k Michaelovi, jeho pohled byl upnutý k blížícímu se jeepu. Todhunter si upravil své brýle s černými obroučkami a otřel si zpcené čelo.

Ostatní setrvali v tichosti. George Younghusband sáhl do boční kapsy a vytáhl stříbrnou tabatěrku. Nabídl mužům kolem sebe cigaretu, avšak pouhý Todhunter ji vděčně přijal a o malou chvíli již do pouštního větru vyfukoval obláčky dýmu, které byly ihned odváty do neznáma.

Německý voják, jeden z několika ostatních oděných v písečné barvě vojenské jednotky Afrika Korps, spěchal k jeepu a po zastavení trhnutím otevřel dveře na spolujezdcově straně. Vystoupil průměrně vysoký muž kolem čtyřiceti let, německý důstojník, který jednou rukou svíral motocyklové brýle zavěšené kolem krku a druhou si zapínal svůj černý plášť spadající ke kolenům, zašpiněný od pouštního prachu. Ostatní auta zastavila poblíž a vystoupil zbytek vojáků, mnoho z nich drželo v rukou šanony na mapy a signální vlajky a spolu s německým velitelem se vydali směrem ke Gambier-Parrymu.

„No, tak tohle bych si nikdy...“ vyhrkl Younghusband, když rozpoznal blížícího se generála.

„Meine Herren,“ spustil mladý kapitán jednotky Afrika Korps, „dovolte mi vám představit – Generalleutnant Rommel.“

Rommel, přezdívaný ‚Pouštní liška‘, se zastavil před Gambier-Parrym, jeho pronikavé modré oči, pobaveně zářící zpod jeho šedé vojenské čepice, upřeně pozorovaly muže před sebou a jeho opálenou tvář proběhl přátelský úsměv.

„Generále,“ začal Rommel a jednou dlaní v rukavici se dotkl kraje své čepice.

„Pane,“ odpověděl Gambier-Parry a pozdrav mu oplatil. Jeho společníci gesto napodobili. Tak tohle je sám veliký Rommel, pomyslel si G-P a se zájmem Němce sledoval. Také Britové upřeně pozorovali Rommela, který si upravil šál obtočený kolem límce jeho kabátu, přičemž si všimli skrytých vyznamenání pod ním – Rytířský kříž Železného kříže (pozn. red.: Německé vyznamenání, které zřídil v září 1939 Adolf Hitler; vyznamenání je o stupeň vyšší než Železný kříž) a Modrý Max (pozn. red.: Pour le Mérite, francouzsky Za zásluhy, nejvyšší pruské a německé vojenské vyznamenání udělované do konce první světové války v roce 1918).

„Dovolte mi předat vám pozdravy generála,“ pronesl jeho tlumočník Hauptmann Hoffmann, „a rád by znal vaše jména.“

„Gambier-Parry, generálmajor 2. obrněné divize,“ Rommel přikývl, sundal si pravou rukavici a nabídl pravačku. G-P s váháním podal svou. Němcův stisk byl pevný a suchý jako poušť kolem nich.

„Brigádní generál Todhunter,“ představil G-P důstojníka stojícího za ním, „brigádní generál Vaughan a plukovník Younghusband.“ Hoffman si něco rychle zapsal do notesu, zatímco Rommelovy oči zkoumaly zachmuřené tváře vojáků kolem. Poté sdělil tlumočnickovi něco v němčině.

„Generál by rád věděl, zda vám něco nechybí.“¹

Příštích několik minut Rommel a starší důstojníci rozmlouvali prostřednictvím Hoffmanna. G-P a ostatní důstojníci si všimli, že Rommel byl slušnou bytostí, ne žádným klasickým nacistou. Jeho starost o jejich pohodlí a bezpečnost všem britským vojákům imponovala.

„Generál vás zve, generále Gambiere-Parry, abyste se k němu připojil na společné jídlo, budete-li chtít,“ zeptal se Hoffmann. G-P byl překvapen, avšak rychle souhlasil. Byl to nečekaný závěr dne, kdy britské vojsko utrpělo potupnou porážku. Posledních několik dní přineslo nepřátelským vojskům dárek v podobě velké skupiny demoralizovaných britských důstojníků. Nepodařilo se jim ubránit taktickému plánu Pouštní lišky a jeho účinnému vedení malého vojska.

*

Mechili v Libyi není výjimečné místo – pouhý nápis na mapě uprostřed Západní pouště. Brigádní generál Todhunter si jej však pamatuje jako „strašné místo v poušti.“² Přesně zde se totiž pro Gambier-Parryho a jeho vojsko stala válka fatální.

25. března 1941 byly přední hlídky 2. obrněné divize napadeny a El Agheila dobytá. Následoval klidný týden, který přerušil generál Rommel svým útokem 1. dubna. 2. divize byla přinucena k ústupu a postupnému vracení se směrem k Egyptu za neustálého odrážení útoku Afrika Korps. Rommel započal tvrdé a účinné útoky na britské jednotky s pomocí italského 10. pluku *Bersaglieri* a částmi německé 5. lehké divize a 15. tankové divize. Britské a indické pluky, později patřící k 3. indické motorizované

brigádě pod velením brigádního generála Vaughana, byly z neustálého dorážení nepřátelských vojsk vyčerpány a projevovalo se to na klesající morálce a síle odolávat. Nadřízení generála Gambier-Parryho nebyli s jeho postupem spokojeni. V kuloárech se šušovalo o jeho „nedostatku akceschopnosti a ztrátě kontroly nad situací.“³ 4. dubna dostal nařízeno zablokovat otevřené levé křídlo Západních pouštních jednotek, avšak ukázalo se, že i přes svou odvahu je 2. obrněná divize nezkušená, malá co do počtu vojáků, munice i vojenského vybavení a chybí jí silný a odhodlaný vůdce, který byl v té chvíli potřeba.⁴

V době, kdy G-P a jeho divizní velení dorazili 7. dubna večer do Mechili, vzdálené 97 kilometrů od města Derna, byli na pokraji svých sil.⁵ 2. obrněná divize slovy jednoho ze starších důstojníků „byla rozpadlá na kusy“.⁶ Byl to do očí bijící kontrast ve srovnání s 9. australskou pěchotní divizí pod vedením generálmajora Leslieho Morsheada, která se snažila probít zpět do Tobruku s „překvapivými schopnostmi vzhledem k nedostatku zkušeností“.⁷

Jednačtyřicetiletý brigádní generál Todhunter sloužil pod generálem Gambier-Parrym jako velitel královského dělostřelectva 2. obrněné divize. Jeho skupina se octla pod sporadickou palbou německého dělostřelectva a spoustou stříelby ze stran jejich kulometných skupin. Tak to trvalo celý den až do večera, kdy Němci zvýšili intenzitu útoku a vojáci se začali probíjovat na perimetr. Tehdy se britským vojákům podařilo útok odrazit, ale ztráty byly značné. Strategická situace se zhoršovala se stupňujícím nátlakem Rommelovy neústupné, tvrdošíjné armády.

Todhunter byl na pozici povýšen pouhý měsíc předtím, zatímco byl na propustce v Káhiře. Narodil se ve farmářské rodině v South Essexu a v roce 1922 se přidal ke královskému jezdecktvu, poté co opustil město Rugby. Měl husté tmavé vlasy a nosil brýle s tlustými černými obroučkami, díky kterým vypadal spíše jako univerzitní profesor než zkušený a ostřílený voják. Byl povolán zpět na frontu do Libye, kde se připojil ke generálu Gambier-Parrymu jako dočasný vojenský brigádní generál.

S prvním ranním světlem se Britové začali posouvat na východ směrem k Egyptu, do bezpečí. Todhunterovým úkolem byla organizace obranných úkonů divizního velení. Gambier-Parry a jeho jednotka se přesunuli dopředu, ale jednotka byla ‚nechráněná a bez znalostí o momentální poloze nepřátelského vojska‘.⁸ Rommel je však záhy dohnal. ‚Jakmile byla dostatečná viditelnost, oclli jsme se pod těžkou dělostřeleckou palbou,‘ napsal Todhunter o několik dní později. ‚Bylo jich moc a jejich výzbroj přesahovala tu naši. Přidaly se k nim kulometry a protitankové zbraně.‘⁹ Unikali v mohutných vojenských vozidlech Dorchester a divizní důstojníci se rozhodli změnit směr pohybu jejich pluku na jih ve snaze přelstít Němce a až poté se vrátit k ústupu na východ. K četě generála Gambier-Parryho a Todhuntera patřil také brigádní generál Vaughan, známý všem jako ‚Rudolph‘, s jeho indickými vojáky; plukovník jezdecké pěchoty George Younghusband, příbuzný slavného dobrodruha sira Francise Younghusbanda, dobyvatele Tibetu. Younghusband byl GSO1 (generální štábní důstojník 1. stupně), zodpovědný za řízení boje a provádění příkazů Gambier-Parryho. Younghusband zapůsobil na vyšší velení, které napsalo, že ‚dokázal dodat sebedůvěru a odvahu.‘¹⁰

‚Situace vypadala ponuře a nepříznivě,‘ napsal Todhunter zdrženlivě. Britský únik byl odsouzen k nezdaru, jelikož jejich jednotky narazily na německou sílu bezprostředně po výjezdu.

Todhunterův Dorchester právě stoupal do mírného svahu, když je obklopilo šest německých tanků. Pěchota střílela kulometry a protitankovými střelami do britské kolony, čímž dostali britský pluk do nesnázi a zmatku. Během několika vteřin provrtalo vozidlo několik německých kulek, z nichž část se zavrtalo do sedadla pod Todhunterovými nohama a jedna do jeho příručního kufříku. Vozidlo se najednou otřásl o kabinu zaplnil kouř a prach. Protitanková střela prorazila vozidlem jako horký nůž kostkou másla.¹¹ Todhunter a jeho tým ve spěchu vyskočili z vozidla a kryli se před blížícími se vozidly. Během několika dalších vteřin byl výsledek situace jasný – divizní velitelství 2. obrněné divize a jednotky připojené k jeho